

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת ויגש

דמוקרטיה או מועצת גדולי-תורה?

יוסף ויהודה מייצגים שתי צורות הנהגה: הנהגה שדואגת למסגרת כללית בשביל לאחד את העם, והנהגה שמדגישה את עבודת ה' והעמידה מול ה'. שתי ההנהגות נצרכות, כמובן, אבל הנהגת יהודה צריכה להיות העיקר.

שלום לידידינו היקרים!

על הפגישה בין יוסף ליהודה דורשים חכמינו את הפסוק "כי הנה המלכים נועדו עברו יחדיו". יוסף ויהודה הם שני מלכים, שכל אחד מייצג דרך הנהגה אחרת של עם ישראל, ובגאולה העתידית תהיה האחדות בין ההנהגה של יוסף להנהגה של יהודה, "ומלך אחד יהיה לכלם למלך, ולא יהיה עוד לשני גוים ולא יחצו עוד לשתי ממלכות", כפי שכתוב בהפטרה.

מהי דרך ההנהגה של יוסף ומהי דרך ההנהגה של יהודה, ואיך שתי הדרכים הללו יכולות להתאחד?

יוסף – חיזוק האחדות

עניינו של יוסף הוא לאגד את השבטים ולהפוך אותם לעם אחד. ה' רואה את כל בני יעקב בעם אחד ורוצה לראות את כולם יחד, ויוסף מביא למציאות את ההנהגה האלקית. כל עוד אין אישיות מרכזית אחת, יכול להיות שכל שבט יהיה לעצמו, או שבני לאה יהיו נפרדים מבני רחל וכדומה, ועל ידי יוסף השבטים נעשו במצרים משפחה אחת ועם אחד.

החלומות של יוסף היו על כך שהוא מאחד את כל השבטים להיות לעם אחד, והדרך של יוסף לעשות זאת בפועל היא על ידי הנהגת המציאות. יוסף הוא משנה למלך של מצרים, והוא מחלק אוכל לכולם, וכך הוא מאגד את המשפחה.

לכן בסופו של דבר הנהגת יוסף תלויה במציאות. בחלומות של יוסף הוא המלך, אבל בפועל הוא המשנה למלך, והוא תחת פרעה מלך מצרים, וזה מסמל את מה שהנהגתו של יוסף תלויה במציאות. בשביל שיוסף יוכל לאגד את בני ישראל, הוא צריך להיכנס לתוך המציאות, ולשים את הדאגה לאוכל ולמלכותו של פרעה בראש דאגותיו. כך חלק נכבד בפרשה מוקדש לניהול הממלכה על ידי יוסף, כאילו ללא קשר למשפחת בני יעקב.

יהודה – חיזוק היהדות

לעומת יוסף, יהודה לא מתיימר לאגד את האחים, "וירד יהודה מאת אחיו". יהודה עומד מול ה' כפרט, ודואג לבנימין כפרט, וזה מה שעושה אותו למנהיג האחים.

יעקב שולח את יהודה "להורות לפניו גשנה", ודורשים חכמינו שהוא שולח אותו להקים ישיבה. כלומר יהודה לא דואג למציאות, אלא לתורה. הוא לא מחפש לבנות מסגרת חזקה שתאפשר לכלל האחים לחיות יחד, אלא להיפך, מחפש לבנות יהדות חזקה, שהכלל יתאים את עצמו אליה.

אם כן, במצרים עם ישראל נהפך משבטים לעם, וזה על ידי שתי צורות הנהגה: הנהגתו של יוסף, שמאחדת את כולם ומאפשרת להם לחיות יחד, והנהגתו של יהודה, שמדגישה את היהדות, ועל ידי כך מבדילה את היהודים מהמצרים.

מלכות שאול ומלכות דוד

שתי ההנהגות הללו, של יוסף ושל יהודה, משתלשלות להיות מלכות שאול (מבני רחל) ומלכות דוד (מבני לאה):

שאול נבחר למלך בגלל בעיות שעולות מהמציאות. עם ישראל אמר לשמואל "שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגוים", וכך גם שמואל אמר לעם "ותראו כי נחש מלך בני עמון בא עליכם ותאמרו לי לא כי מלך ימלך עלינו". פתרון בעיות המציאות מאפשר לשאול לאחד את עם ישראל ולהפוך אותו משבטים לעם אחד. ה' אומר על שאול "זה יעצור בעמי", ושאול מגייס את כל העם למלחמה נגד הגויים בפעם הראשונה זה מאות שנים.

אבל כאשר המטרה היא לפתור את בעיות המציאות ולאחד את עם ישראל, בסופו של דבר הנהגתו של שאול מחוייבת למציאות ומחוייבת לעם, ובסופו של דבר המחוייבות הזו למציאות ולעם גורמת לשאול שלא לשמוע לדבר ה'. כך בגלגל שאול רואה את המציאות, רואה שהוא צריך להילחם בפלשתים מהר כי "העם נפץ מעלי", ולכן העלה את העולה בלי לחכות לשמואל. וכך במלחמת עמלק שאול נשמע לרצון העם נגד רצון ה' "כי עברתי את פי ה' ואת דבריך כי יראתי את העם ואשמע בקולם". בתחילה שאול ירא את המציאות, ואחר כך ירא את העם, כי צורת ההנהגה שלו היא הנהגה שעומדת תלוי במציאות ותלוי בעם.

לעומת שאול, דוד עומד מול ה' כפרט. הוא שואל בה' על כל צעד ושעל, וכל חייו הם תפילה לה' על ידי ספר תהלים. הוא לא מחפש לבנות מסגרת חזקה לכלל, שכן המסגרת כבר נבנתה על ידי שאול, אלא עיקר מה שהוא רוצה זה לבנות את בית המקדש, ולמשוך את העם אל עבודת ה'. כלומר שאול המלך מביא את ה' לדאוג למציאות, ודוד המלך עושה תנועה הפוכה, ומביא את העם אל ה'. גם מה שדוד חרד למלכותו של שאול ורוצה לשמור עליה ולשמר אותה, זה בגלל הבחירה של ה' בה "חלילה לי מה' משלוח ידי במשיח ה'".

במצוות מינוי מלך כתוב "ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגויים אשר סביבותי. שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך בו". אף על פי שגם שאול נבחר על ידי ה', במלכותו של

שאלו, מלכות בני רחל, מודגשת יותר הדאגה למציאות ולסביבה מאשר בחירת ה' – "אשימה עלי מלך ככל הגויים אשר סביבותי". לעומת זאת במלכותו של דוד מודגשת מאוד הבחירה של ה', כפי שדוד אומר למיכל "לפני ה' אשר בחר בי מאביך". הבחירה של ה' בדוד היא בדוד ובזרעו, וכתובה בכל התנ"ך כסמל לבחירת ה' ולכך שהוא לא זונח את עמו ישראל.

דוד עבדי נשיא להם לעולם

לעתיד לבוא, במהרה בימינו, ה' יגלה את מלכותו, ויאחד את שני המלכים הללו ושתי צורות ההנהגה הללו, עץ יוסף ועץ יהודה. הדרך לאחדות היא, כפי שכתוב בהפטרה, "ומלך אחד יהיה לכלם למלך... דוד עבדי נשיא להם לעולם".

שתי צורות ההנהגה נצרכות. צריך את הדאגה למציאות וצריך לפתור את הבעיות שעולות מהמציאות, ובעיקר צריך לדאוג לאחד את העם על ידי מסגרת כללית שתאפשר לכולם לחיות יחד בצורה טובה. אבל אף על פי שכל זה נצרך, אי אפשר שזה יהיה העיקר, אלא העיקר הוא "דוד עבדי נשיא להם לעולם". העיקר הוא שהרצון לעמוד מול ה' ולמשוך את כולם לה' יהיה העיקר, והמסגרת והאחדות והדאגה למציאות יהיו תוצאה של עבודת ה' ושימת התורה והמצוות במרכז החיים.

במציאות של ימינו

מעניין לנתח את המציאות היום לאור הדברים שכתובים כאן. גם בימינו ישנן שתי צורות הנהגה: הנהגה אחת היא הנהגה דמוקרטית, שמטרתה לדאוג למציאות ולפתור את הבעיות העולות ממנה. הנהגה הזו נובעת מצורך שעולה מהמציאות, ולא מרצון לעשות את רצון ה' ולהביא את רצון ה' לעולם.

על ידי דמוקרטיה אפשר להתייחס לרצונות העם ולאחד אותם, וממילא להשתמש גם במערכות של כפיה שיאפשרו התנהלות משותפת. הנהגתו של שאול המלך אפשרה מערכת של כפיה, כפי שנכתב לעיל שהוא אמר "כל אשר לא יבוא אחרי שאול ואחרי שמואל כה יעשה לבקרו", ומכאן לומדים חכמינו שהפקר בית דין הפקר. להבדיל, גם מערכת של דמוקרטיה מאפשרת הנהגה משותפת לכולם ולכן היא יכולה להנהיג חוקים ולהשתמש במערכת של כפיה.

במקביל לצורת ההנהגה של הדמוקרטיה, שהיא צורת ההנהגה של מערכת השלטון במדינת ישראל, יש גם את צורת ההנהגה של גדולי ישראל. צורת ההנהגה הזו היא לא דמוקרטית, והיא לא באה לענות על צורך ולפתור בעיות שעולות מן המציאות. צורת ההנהגה של גדולי ישראל באה להגיד את דבר ה' ולמשוך את כולנו לה' ולתורתו.

כפי שנכתב, שתי ההנהגות הללו נצרכות וחשובות ואי אפשר בלעדיהן. אלא שלצערנו כיום ההנהגה של גדולי ישראל כפופה למערכת של הדמוקרטיה, ואנחנו רוצים שזה יהיה הפוך: שההנהגה תהיה של גדולי ישראל ותמשוך אותנו לה', והמסגרת של ההתנהלות המשותפת שכוללת בתוכה דמוקרטיה וחוקים ומערכת כפיה תהיה תוצאה של ההנהגה של גדולי ישראל,

ולא העיקר. אנחנו רוצים לעבוד את ה', ובשביל זה צריך גם להסתדר במציאות ולהסתדר זה עם זה, ולכן צריך מערכת של חוקים וכפיה, אבל זה לא העיקר.

בבחירות האחרונות נחשף הרצון של האנשים למשוך יותר לכיוון ההנהגה של גדולי ישראל, ולא להפוך את הצורך להסתדר זה עם זה בעיקר המטרה. יהי רצון שיהיה זה עוד ציון דרך בדרך לגאולה השלמה, ותתקיים בנו ההבטחה "ודוד עבדי נשיא להם לעולם".

שבת שלום!

בית 'עוד יוסף חי'

